

BORIS BECK

Medijsko sveučilište, Koprivnica

IVO ŽANIĆ

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Izvorni znanstveni članak

UDK: 930-051 Horvat, J.

Historiografija u političkoj komunikaciji – kako Josip Horvat pišući o prošlom želi mijenjati suvremenost¹

Jedan od modusa na koji se politička poruka može komunicirati recipijentima jest posredovanje ideologije kroz priču o prošlim događajima, a u ovom se radu analizira konkretan slučaj – biografije historijskih ličnosti novinara i publicista Josipa Horvata iz 30-ih godina 20. stoljeća. Uklapanjem naravnog u određenu narativnu shemu Horvat želi oblikovati određenu političku zajednicu. Horvat svoj povijesni diskurs gradi, s jedne strane, na postupcima koji ovjeravaju njegovu priču, a s druge ga usmjerava kako bi postigao određeni ideološki efekt. Kao istinosni postupci izdvajaju se citiranje, kronologija, toponimija i sl, a kao postupci koji naglašavaju fikcionalnost antiteza, inscenacija, ispuštanje događaja i rekonstrukcija nepoznatog. Sudjelujući u društvenoj komunikaciji koja je tematizirala pitanja organizacije društva i raspodjele moći, Horvat je slikovitošću proizvodio ekspresivnost te usmjeravao imaginaciju čitatelja s namjerom izazivanja političke mobilizacije. Spajajući kontingentno i literarno proizvodi hibrid: priču napisanu s predumišljajem koja snagu uvjerenja čitatelja crpi na svojoj vezi s istinitim, a sve u svrhu posredovanja svoje liberalne ideologije.

Ključne riječi: komunikacija, biografija, fikcionalizacija, liberalizam

Prevođenje prošlosti u suvremenost

Postoji mnogo kanala kroz koje se politička poruka može komunicirati recipijentima, a u ovom će se radu razmotriti specifičan način – posredovanje ideologije kroz priču o prošlim događajima – i to na konkretnom slučaju: biografijama historijskih ličnosti Josipa Horvata. Hrvatski novinar i publicist Josip Horvat (1896-1968) autor je više djela

¹ Rad je nastao u suautorstvu tijekom doktorskog studija Borisa Becka kojem je Ivo Žanić bio mentor.

s historiografskom tematikom,² a ovdje će biti pobliže analizirane njegove političke biografije: 1938. objavljena je prva biografija Frane Supila, 1940. biografija Ante Starčevića, 1960. prva biografija Ljudevita Gaja, 1961. nova verzija Supilove biografije, a posthumno, 1975. objavljena je druga monografija o Gaju, dvostruko opsežnija od prve. Horvat, kao protivnik tzv. događajne historiografije, odabrao je navedenu trojicu povijesnih subjekata kao predmet pripovijedanja, služeći se svojom osobnom filozofijom povijesti i pogledom na ulogu snažne individue u povijesnim procesima, odnosno klasifikacijom povijesnih osoba predočenom u nizu njegovih radova (*velikani, heroji, celebriteti* itd). Sva trojica su dakako *velikani*, oni koji idejom i djelom oblikuju svoju i naredne generacije.

To što i znanstveni historiografski rad, kao i književni, posjeduje tekstualnost, pogotovo vrijedi za „nečisti žanr“³ kakav je biografija koja je istovremeno i literarni i historiografski tekst. U Horvata se to miješa na više razine, primjerice u njegovu dnevniku u kojem je 16. svibnja 1944. zapisao, čitajući historiografski rad Babingtona Macaulayja (1800-1859) o Williamu Pittu: „Takav bih historičar htio biti“.⁴ Iz toga se vidi da je Horvat sebe barem na neki način smatrao povjesničarom (inače bi dnevnička bilješka glasila: „I ja bih htio biti povjesničar“). Horvatov odnos prema historiografiji bio je ipak slojevitiji od pukog registriranja političkih velikana. U konkretnim sociopolitičkim prilikama Horvat je zatekao historiografiju u stanju u kojem je povijest bila poistovjećena s političkom poviješću te je svojim trima *pri-povijestima* želio istaći da se težnje duha jednog naroda i njegova individualnost jednako iskazuju u umjetničkim tvorbama, odlikovanju pravnog i društvenog poretka, izgradnji etičkih shvaćanja i mjera. Utoliko on, pišući o onom što sam naziva „stilom politike određenoga doba“, piše i ono što će moderna historiografija nazvati „poviješću mentaliteta“, kao što se vidi iz sljedećeg navoda: „Naočiti povijesni datumi nijesu nikakvi neprolazni vremenski bedemi, koji oštro dijele dva razdoblja, kako se to često ukazuje oku poznijih naraštaja. Sile, koje pokreću, nose i oblikuju događaje ne javljaju se niti ne prestaju od jučer na danas.“⁵

Nadalje, Horvat je bio kritičan prema idolatriji nacionalne prošlosti, kao što je napisao 1925. u *Obzoru*: „Mi Hrvati još danas volimo da se prepuštamo nekom estetičkom snatrenju o moći Tomislavove Države s njezinih ‘sto tisuća pješaka i četrdeset tisuća konjanika, četrdeset velikih i sto manjih brodova’, herojstvu Nikole Sigetskoga i tragičnoj pogibiji posljednjih Zrinskih i Frankopana; čim je prošlost udaljenija, tim nam se čini ljepšom, većom i slavnijom. I malne cijela naša historiografija pretežno se bavila s našom davnom minulosti. Novija pak naša prošlost i politička i kulturna još uvijek čeka svojega pisca.“⁶

2 Između ostalih to su *Politička povijest Hrvatske* (1936-1938), *Kultura Hrvata kroz 1000 godina* (1939-1942) i *Povijest novinstva Hrvatske, 1771-1939* (1962).

3 Francois Dosse, *Le pari biographique. Ecrire une vie*, Le Découverte, Pariz 2005, str. 123

4 Josip Horvat, *Preživjeti u Zagrebu; Dnevnik 1943-1945*, SNL-JAZU-NZMH, Zagreb 1989, str. 105

5 Josip Horvat, *Kultura Hrvata kroz 1000 godina*, Ante Velzek, Zagreb 1939, str. 198

6 [Josip] Horvath: „Djelo, koje treba da pročita svaki Hrvat/ Osvrt na Živanovićevu Političku istoriju Srbije“. *Obzor* 11.3. – 30.3.1925. *Bibliografija Josipa Horvata*, Branko Matan

„Mitske sastavine nacionalističkog domoljublja“,⁷ u kojima je domovina uvijek najljepša, a nacionalni junaci najhrabriji, Horvat dovodi u pitanje i u knjizi putopisa *Lijepa naša...* gdje piše da Nikola Zrinski „sasvim besmisleno gubi glavu“,⁸ a bunu Eugena Kvaternika naziva „nerazumnim“ i „neshvatljivim“ proizvodom „ekstaze domoljublja, hrvatskog patriotizma“.⁹

Prema A. Zlatar¹⁰ biografija se nalazi između zbilje (istine) i ne-zbilje (laži), s tim da su historiografija, dokumenti, vijesti, dnevници, pisma i putopisi istinitiji, a romansirane biografije, historijski romani, pseudoautobiografije i fiktionalna književnost u većoj mjeri izmišljeni. Drugim riječima, biograf koristi razne pisane izvore i historiografske metode kako bi opisao prirodni i društveni okoliš određene osobe, pokazao kako je utjecala na druge ljude, ponudio primjere njena ponašanja, dao pojedinosti koje otkrivaju njen karakter te implicite ili eksplicite iznio mišljenje o njoj – a za sve to ima na raspolaganju razne pripovjedne postupke, pri čemu prijelaz između navedenih žanrova nije nagao nego postepen. Tekstualnost biografije – odnosno njena formalna jezična svojstva po kojima se po vrsti razlikuje od drugih tekstova – mora, prema H. Lee,¹¹ udovoljavati sljedećim zahtjevima: priča mora biti istinita; priča mora pokrivati cijeli život; ništa se ne smije preskočiti ili prešutjeti; moraju se navesti svi izvori; biograf mora biti objektiv; biografija iskazuje nečiji identitet; priča mora imati neko značenje za čitatelja.

Horvat je bio često vrlo kritičan oko toga kako se piše povijest, primjerice u članku iz 1932: „cijela je naša školska povijest niz netočnosti i privida. Veliku francusku revoluciju Evropa smatra polaznom točkom novoga vijeka. Amerika, još u svom postojanju, – to se u Evropi prečesto zaboravlja – ukazala je starom svijetu prvi putokaz u budućnost.“¹² No kada je 1942. izišao drugi svezak *Kulture Hrvata*, Horvat je u njemu napisao da je „bez znanstvenih ciljeva“.¹³ Očekivano i s razlogom, znanstvena zajednica isticala je da Horvatov rad, iako se služio arhivskom građom i solidno uputio u pomoćne povijesne znanosti, ne udovoljava znanstvenim kriterijima, te je prije svega popularizatorski.¹⁴ Istodobno, priznavali su mu se dinamičan i sugestivan stil, sposobnost

7 Žarko Puhovski, „Upotreba povijesti u tvorbi kolektivnog identiteta“, *Reč, časopis za književnost i kulturu, i društvena pitanja*, br. 61, Samizdat B92, Beograd 2001, str. 14

8 Josip Horvat, *Lijepa naša...; Rukovet zapisaka o našim najljepšim krajevima*, Zabavna biblioteka, Zagreb 1931, str. 91

9 *Ibid.* 19

10 v. Andrea Zlatar, *Istinito, lažno, izmišljeno. Ogledi o fiktionalnosti*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 1989.

11 v. Hermione Lee, *Biography. A Very Short Introduction*, Oxford University Press, Oxford 2009.

12 h [Josip Horvat]: „Dvjesto godišnjica rođenja Georgea Washingtona“. *Jutarnji list*, 22.2.1932. *Bibliografija Josipa Horvata*, Branko Matan

13 Josip Horvat, *Kultura Hrvata kroz 1000 godina, Druga knjiga, Gospodarski i društvozni razvitak u 18. i 19. stoljeću*, Ante Velzek, Zagreb 1942, str. 535

14 Jaroslav Šidak je 1975. napisao o Horvatovom *Gaju* da su „oskudno poznavanje literature i nekritički odnos prema njoj značajni za cijeli taj rad“ te da ne ispunjava uvjete da bude znanstveni rad: „Pokušaj da se Horvatov rukopis i u svim pojedinostima uredi prema zahtjevima znanstvenog rada pokazao se beznađnim i redakcija je dobro uradila kada je od toga

kontekstualiziranja i, posebno, izuzetno umijeće portretiranja. Horvat je biografije uobličio kao pripovjedne tekstove, što znači da s jedne strane postoji faktografija, povijesna priča, a s druge autorova obrada kako bi se komunicirala određena poruka – u Horvatu slučaju to je liberalna ideologija nasuprot totalitarističkim tendencijama (nacističkim, fašističkim, staljinističkim) te afirmacija parlamentarizma i pacifizma.

Društvena komunikacija i izvori za pisanje o prošlosti

Horvat je kao istraživač marljiv je i skrupulozan, no svjestan da na njegov rad utječu nedostatak vremena i financija, nedostupni arhivi i cenzura. Horvat je bio vrlo skrban oko toga da nađe što više izvora za svoje pisanje. Primjerice, uz čitanje memoara Henryja Wickhama Steeda, *Through Thirty Years, 1892-1922: A Personal Narrative*, Horvat je u dnevnik zapisao: „Listao Steedove memoare, mislim da ih nisam dovoljno iskoristio za mog *Supila*, naročito podatke o Londonskom paktu. Moram se prekontrolirati“.¹⁵ Kada je nakon Drugog svjetskog rata tiskao drugu Supilovu biografiju, Horvat je za nju napisao i napomenu u kojoj stoji da je uz dokumente i literaturu koji su poslužili za pisanje prve „upotrebljena arhivska građa, koja je postala pristupačna nakon 1945, kao i nova literatura, publicirana nakon 1935“.¹⁶

Za Gajevu biografiju Horvat je ipak dobio pohvalu Krste Špoljara da je „znanstveno postavljena“.¹⁷ Horvatovo bavljenje Gajem, pak, Krunoslav Pranjić ovako je ocijenio: „Horentna je tu proučena arhivska građa od kojih desetak tisuća dokumenta: Gajevih osobnih, obiteljskih, imovinskih, korespondencijskih, dnevničkih, bilješkovnih ter inih.“¹⁸ I Bogdan Krizman je kao kvalitetu istaknuo to što je Gajeva biografija izrađena „na golemoj arhivskoj građi, pristupačnoj pretežno tek nakon Oslobođenja“.¹⁹ Sva ta skrb oko prikupljanja izvora pokazuje da je Horvat, unatoč svijesti o konstruiranosti povijesnih predodžbi, zadržao osjećaj da su činjenice temelj pisanja o povijesti i da ih svakako treba imati što više. Svjestan teškoća oko skupljanja izvora, Horvat ipak zadržava određeni optimizam, polažući velike nade u pomoćne povijesne znanosti.²⁰ Nova

---

odustala.“ U: Josip Horvat, *Ljudevit Gaj; Njegov život, njegovo doba*. SN Liber – Otokar Keršovani. Zagreb-Rijeka, str. 379

15 Horvat, *Preživjeti u Zagrebu*, 157

16 Josip Horvat, *Frano Supilo*, Nolit, Beograd 1961, str. 300

17 Krsto Špoljar, „Svestrano osvjetljeni Gaj“, *Republika*, 32, br. 1 (1976), str. 105

18 Krunoslav Pranjić, *O Krležinu stilu & koje o čem još*, ArTrezor naklada, Zagreb 2002, str. 116

19 Bogdan Krizman, „Novi 'portret' Ljudevita Gaja“, *Vjesnik*, 19. 6. 1960.

20 „Nove znanosti i vještine priskaču povijesti u pomoć. Starim njezinim pomoćnicama arheologiji, numizmatici i lingvistici pridole su paleografija, antropologija, etnologija, sociologija, biogenija, a pridolaze još i sveder nove: röntgenologija, mikroskopija, agronomija, kemija, fotografija, dapače i avijacija, pomažući otkrivati poglede u prošlost, o kojima se nije moglo ni slutiti prije nekoliko desetljeća“, Horvat. *Kultura Hrvata kroz 1000 godina*, XIV

otkrića povratno utječu na ustaljene predodžbe te ih mijenjaju – a kad smo jednom već osjetili relativizam povijesnih istina, ne možemo ni najnovije prigrliti bez rezerve. Stalno ispitivanje prošlih događaja, svijest da je slika prošlosti konstruirana, prihvaćanje činjenice da je ta konstrukcija veoma složena te da se ne može nikada okončati, sve je to dio *creda* Josipa Horvata kada iznosi svoje stavove o historiografiji. U svakom slučaju, „kao i historičar, i on traga za istinom i služi se historijskim izvorima, provjerava činjenice“.²¹

Portret je kao kategoriju ili žanrovski model i sam Horvat vidio kao svoj cilj. Njegov su uzor klasični Plutarhovi *Usporedni portreti*, a moderno nadahnuće *biografski portreti* Stefana Zweiga. Svrha portreta je, pak, oživjeti povijesnu ličnost tako da ona postane sugovornica čitatelja. Kao i kod Plutarha, kod Horvata se uz *portret* rabe još dvije metafore, odnosno figure iz istog semantičko-kognitivnog sklopa: *ogledalo/ zrcalo*, jer je povijesni portret *zrcalo* u kojemu možemo vidjeti sebe, i *razgovor*, jer je *velikan* posredstvom povijesnog *portreta* prisutan kao *gost* s kojim se može blisko razgovarati te tako spoznavati i postajati boljim. Horvat stoga u biografijama inscenira povijesne okolnosti života Gaja, Starčevića i Supila te organizira njihova obraćanja suvremenom čitatelju – jer povijest, priča i političko čvrsto su povezane. Kako kaže Richard Kearny, „tek kada se slučajni događaji transformiraju u priču i time uđu u naše sjećanje, mi postajemo sudionici u svojoj povijesti u pravom smislu riječi. Taj proces sudioništva u povijesti uključuje prijelaz iz toka događaja u smislenu društvenu ili političku zajednicu.“²² Nakon što smo se lišili iluzije da išta govori neutralno samo po sebi, spremniji smo prepoznati političke intencije autora historiografskih spisa. Horvatov biografski opus trostruko je političan: s jedne strane, riječ je o posredovanju povijesti, što samo po sebi ima ideološke konotacije; kao drugo, za objekte pripovijedanja odabrani su poznati političari te se govorom o njima i prenošenjem njihovih riječi i djela dodatno naglašava političnost svega pisanja; na koncu, i autor progovara s političke pozicije – Horvatove političke biografije rekapituliraju povijest radi političkih ciljeva te je potom tako posredovanu daju čitateljima. U svakom slučaju životopisi Gaja, Starčevića i Supila sudjeluju u društvenoj komunikaciji čija je tema „način organizacije života u društvu i pitanje raspodjele moći“²³ – a kada je riječ o tim dvjema stvarima, za Terryja Eagletona nema sumnje da se nalazimo na području političke komunikacije. Istovremeno slikovnost proizvodi ekspresivnost kao bitnu kvalitetu komunikacije te usmjerava imaginaciju čitatelja i tako izaziva političku mobilizaciju.

21 Zorica Stipetić, „Svjedočanstva o sudbinama intelektualaca“, Rad 400, JAZU, *Časopis za suvremenu povijest*, 16 (1984), br. 1, str. 112

22 Richard Kearny, *O pričama*, Jesenski i Turk, Zagreb 2009, str. 13-14

23 Terry Eagleton, *Teorija književnosti*, SNL, Zagreb 1987, str. 209

Proizvodnja istinitosti

Biografija mora udovoljavati ponajprije zahtjevu istinitosti,²⁴ a s tim je zahtjevom blisko povezano njeno svojstvo da „oživljava vrijeme, kontekst i epohu“.²⁵ Horvat osigurava plauzibilnost svojeg prikazivanja prošlosti na razne načine, pri čemu se služi pomoćnim povijesnim znanostima, a među njima osobito kronologijom. On građu svih triju velikih biografija organizira kronološki navodeći godine ili čak i datume kada se nešto zbilo. Građu iznosi uglavnom linearno, tek ponekad prolepsom upozori na buduće događaje kako bi naglasio važnost onoga o čemu se tog trenutka pripovijeda. Prolepsa skreće pažnju na pripovjedača – povjesničar je taj koji određuje „povijesnu perspektivu“, te unutar nje tko je velikan. To se vidi iz sljedeće prolepse u kojoj se budućim događajima ocjenjuju prošli, a istovremeno se i otkriva povlaštenu položaj historioografa: „Danas, gledajući taj dio Supilovoga djelovanja iz historijske perspektive, otkriva se: Supilo je posljednji preporoditelj Dalmacije.“²⁶

Među pomoćnim historijskim znanostima što ih Horvat spominje uz kronologiju – koja daje narativni i ideološki okvir – najvažnija je arhivistika. Uz povijesne godine i datume Horvat u pravilu navodi određene dokumente čime verificira svoje pripovijedanje. Taj dokumentirani niz također utvrđuje i dojam da je pripovjedač posebno kvalificiran za iznošenje priče o prošlim događajima, što se katkada i izričito naglašava.²⁷ S druge strane, Horvat kritički preispituje svoje izvore. Primjerice, nalazi proturječnosti u pričama svojih junaka – „Dokumenti Gajeve ostavštine ne slažu se s pričom koju je Gaj u starosti ispričao“²⁸ – ili čak otkriva da su istinu posve prešućivali: „Još jednu je stvar Gaj obavio u Beču koju ne spominje u autobiografiji“.²⁹ Horvat na kraju Supilove i Starčevićeve biografije navodi i bibliografiju knjiga i novina koje je konzultirao pri pisanju, iz čega se vidi da je s vremenom tražio sve više izvora: Supilova literatura stala je na jednu stranicu, Starčevićeva je već na dvije i pol stranice, a Gajeva je doslovno nepregledna.³⁰

Jedan je od Horvatovih načina verifikacije vlastitog pisanja navođenje raznolikih dokumenata (školski dokumenti, proglašeni vlasti, liječnički recepti, pisma, saborski zapisnici itd.), a drugi pozivanje na stručnjake i svjedoke. Uloga je tih opširnih navoda da u *pri-povijest* uvedu drugi glas; pripovjedač se, umjesto da govori samo on, sklanja i ustupa svoje mjesto drugome. Citati su u najužoj vezi s kronologijom jer uz svaki važniji datum u životu biografiranih osoba slijedi pozamašniji navod njihovih riječi – citati i kronologija tako se uzajamno podupiru: važnost događaja ilustrirana je citatom,

24 v. Lee, *Biography*

25 Dosse, *Le pari biographique*, 107

26 Horvat, *Supilo*, 62

27 *Ibid.* 39

28 Horvat, *Gaj*, 101

29 *Ibid.* 30

30 *Ibid.* 3

a citat se percipira važnim jer je uz važnu godinu. Nadalje, tekstualni konstrukti nisu samo povijesne osobe, narod, povijest i politika, nego i krajolici. U njihovu *portretu* tako se javlja mnoštvo specifična leksika kojega drugdje u Horvatovim spisima nema, barem ne u tolikoj gustoći: u Supilovu Dubrovniku/Konavlima to su romanizmi, odnosno sociokulturni mediteranizmi i lokalizmi (*ospedal, skale, taraca, konal, Frančezi*), u Starčevićевой Lici hrana i odjeća (*pasulj, kupus, ovčji kozuh, domaća pređa, opanci*).

Prekrajanje povijesne građe

Za razliku od vrlo opširne Gajeve bibliografije, Supilova i Starčevićeva biografija ne ispunjavaju jednu od osnovnih propozicija žanra, a to je cjelovitost,³¹ što je uočila već Mirjana Gross.³² Slična je i ocjena Stanka Lasića koji je za istu tu biografiju napisao da je „samo *kulturno-povijesna slika* što praktički svršava s 1866, odnosno s debatom o adresi caru koja je Starčeviću otkrila ‘izdaju’ tadašnjeg hrvatskog političkog korpusa i za vrijeme koje je osijedio“.³³ Odgovor na pitanje zašto je gotovo četvrtina knjige posvećena Starčevićевой mladosti i djetinjstvu nalazi se u tome što je u Horvatovoj vizuri samo mladost ta koja donosi promjene: „Stari ne mogu stvarati novo“.³⁴ Da bi to naglasio, Horvat u Starčevićевой biografiji opširno navodi njegov članak *Starost*, napisan 1849, nagađajući da je Starčević šifrirano napao „stari naraštaj tadanje Hrvatske koji je morao ponijeti odgovornost za potop četrdeset-osmaške epohe“.

Neobičnim obratom Horvat na početku biografije najavljuje Starčevićeu iznimnost baš po tome što mu je prezime izvedeno od riječi *stari* – koja simbolizira starješinstvo, odnosno vodstvenu ulogu – da bi mu na kraju presudio njegovim vlastitim riječima: „Samo muž je čovek od čina, meštar od duha i napretka (...) starac za sobom ima protekše dugo žitje a pred sobom izgled na smàrt (...) Izumàrlost za budućnost i sadašnjost, sebično zatvaranje u samog sebe, slijepa vera u nepogrešivost i spasiteljnu silu vlastitih misli čine starca najnesnosniim despotom. On hlepti za gospodstvom, za upravom i vladom, ali je izgubio već sposobnosti za nje“.³⁵ Horvat Starčevića portretira kao uzornog vođu naroda – demokratskog i skromnog. No starost je Horvatu simbol za vlast, a o vlasti Horvat misli sve najgore.³⁶ Stari Horvat o vlasti misli isto što i mladi.

31 v. Lee, *Biography*

32 „Horvat nije imao namjeru da da cjelovitu biografiju Starčevićeu. Velik je dio knjige posvetio njegovoj djelatnosti za Bachova apsolutizma, dok je za posljednjih dvadesetak godina Starčevićeva života iznio samo nekoliko šturih podataka“, Mirjana Gross, *Povijest pravaške ideologije*, Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest, Zagreb 1973, str. 3-4

33 Stanko Lasić, *Autobiografski zapisi*, Globus, Zagreb 2000, str. 293

34 Horvat, *Supilo*, 27

35 Josip Horvat, *Ante Starčević; Kulturno-povijesna slika*, Antun Velzek, Zagreb 1940, str. 108-109

36 „Ni majstori stvaranja definicija o pojmovima, kakvi su bili francuski enciklopedisti u 18. stoljeću, nisu uspjeli precizno definirati što je vlast. Budući da su vjerovali u svemoć ljudskog razuma, koji bi

Dakle, to što je biografija Starčevića krnja, odraz je Horvatova svjetonazora: ako već u Starčeviću želi portretirati idealnog demokratskog političara i tako dati uzor političarima svoga doba, mora eliminirati njegovu starost. Ideološka strana Horvatova diskursa iskazuje se kako onim što je rečeno, tako i onim što je prešućeno. Vođa da, ali despot nikako; *Stari* da, ali ne i *star*. Sličan je problem cjelovitosti uočen i u Supilovoj biografiji: „Horvatov Frano Supilo nije onaj pravi Supilo iz života (...) Horvat je uopće prema Pribičeviću i njegovim sunarodnjacima blag, i to tako, da nam to neizbježno mora upasti u oči (...) Horvatov je Supilo samo torzo, nepotpun, a po tome i nerazumljiv lik. Horvat je htio prikazati Supila kao idealnoga jugoslavenskog borca, ali ipak i kao dobra Hrvata. Zato je eliminirao ili ublažio Supilove protusrpske nastupe i momente, a s druge je strane opet prešutio i Supilove jugoslavenske momente i glorifikacije Srba i Srbije.“³⁷ Ako ostavimo po strani temeljni problem da zadanost historiografskog diskursa općenito pokazuje da je nemoguće doći do „pravog Supila iz života“, Tias Mortigijja ispravno govori o „Horvatovu Supilu“ – a kao kriterij postavlja odnos prema Pribičeviću. Iz portreta Pribičeviću, objavljenog dvije godine prije Supilove biografije, vidi se da je Horvat Pribičevića smatrao Supilovim antipodom.

Međutim, u biografiji su Supilovi antipodi Frank i Khuen Héderváry, a Pribičević se spominje samo jednom, usput. Da bi se dalo odgovor na tu anomaliju, valja pročitati usporedne portrete Starčevića i Strossmayera.³⁸ Po nekim crtama Strossmayer se ondje približio Josipu Franku (potomak stranaca iz Slavonije, dakle ne može biti domoljub), po nekima Eugenu Kvaterniku (iracionalan, dakle loš političar), a po nekima Khuen Héderváryju (sudionik baroknog sustava vlasti, to jest austrijske antidemokratske vladavine) – i kao takvog Horvat ga osuđuje: „Jalovo bijaše svo taktiziranje i diplomatiziranje narodne stranke (...) Uzalud se hrvatska politika pod Strossmayerovim vodstvom kušala prikloniti Austriji.“³⁹ Horvat je međutim ambivalentan prema Strossmayeru kao što je ambivalentan i prema Starčeviću. Kao što postoje dva Strossmayera, tako postoje i dva Starčevića – jedan mlad, drugi star. Mladi Starčević je uz Gaja, što Horvat odobrava, ali stari žestoko napada „Slavosrbe“, što Horvat ne odobrava – inače ne bi utrošio dosta truda da dokaže da Starčević pod Slavosrbima nije mislio na Srbe, nego da je napadao određeni politički mentalitet koji je jednako proširen i među Srbima i među Hrvatima.

Horvat u Supilovoj biografiji Strossmayera miri sa Starčevićem. Naime, na prvom putovanju u Zagreb 1891, kada sa svojim pravaškim kolegama ide na poklonstvo Starčeviću, Supilo šalje brzojav biskupu: „Već na putu dalmatinski Hrvati stvaraju značajan zaključak: korporativno će posjetiti Starčevića i – poslati pozdravni brzojav

---

trebao stvarati snošljive odnose među ljudima, možda su se začali konstatirati činjenicu da je vlast gruba sila, organizirano nasilje, da je kijača bila njezino pravo oruđe i simbol. Kasnije je kijaču zamijenio mač, pa koplje, strelica, ognjeno oružje. U naše dane atomska bomba“, Josip Horvat, *Pobuna omladine 1911-1914*. Gordogan – SKD Prosvjeta, Zagreb 2006, str. 7

37 Tias Mortigijja, „Knjiga o Supilu“, *Hrvatska revija* br. 9 (1938), str. 491-492

38 Horvat, *Starčević*, 222

39 *Ibid.* 287

Strossmayeru! Dalmatinski Hrvati ne haju mnogo za politička neprijateljstva opozicije u Banovini, za njih su Strossmayer i Starčević dva velikana, koja jednako poštuju.⁴⁰ Horvatov Supilo ne samo da raskida sa Starčevićem (jer je bio *star*) i s njegovim nasljednikom Frankom (jer nije slijedio narodne težnje), nego u nekrologu Strossmayeru kaže da je „radio za jugoslavensku misao i za u ono doba najnapredniju misao federacije monarhije. On nije dao narodu našem državnu ili narodnu misao, ali on je dao ono bez čega su te misli puke forme, dao je hrvatskoj misli sadržaj i pokazao sredstva.“⁴¹ Za Horvata nacija je forma, demokracija sadržaj, a sredstvo da se ona postigne Francuska revolucija.

Horvat je na mjesto Pribićevića – kao izvornog neprijatelja – u Supilovu biografiju ubacio Strossmayera. Umjesto da naglašava suprotnosti Hrvata i Srba, vratio se na svoju temu: nacija je okvir za demokraciju, pa je tako potrebno i u monarhiju (jugoslavensku) ubaciti ponešto sadržaja, možda čak i federalnog, ali svakako onoga koji je u skladu s interesima svakog pojedinca. Tema Starčevićeve biografije je portret idealnog političara – a on ne smije biti star (tj. despot); tema Supilove biografije je prikaz idealne politike – a ona nije daleko od onoga što je Mortigijja napisao, naime da je Horvatov Supilo idealni jugoslavenski borac i dobar Hrvat. Supilo se tako pokazuje kao spoj Starčevićeve etičnosti i Strossmayerovog kulturnog jugoslavenstva, a Horvatova tendencija utječe na to da je ta biografija necjelovita. Ili, točnije, specifična necjelovitost ukazuje na ideologiju autora.

Nadopunjavanje diskursa

Osim što građu prekraja po potrebi, Horvat je i nadopunjuje – što je također dvojbeno ako se želi da biografija ispunjava uvjete svojega žanra.⁴² Horvat je svjestan da ne može ispričati povijesnu priču bez ikakvih rupa: „prošlost je prečesto nalik na knjigu, kojoj je nestalo nekoliko najinteresantnijih stranica: neočekivano javlja se sasvim novo poglavlje.“⁴³ Horvat u pismu Vekariću 26. veljače 1968. piše da nije zadovoljan *Pobunom omladine* jer „mnoge su lacune“.⁴⁴ *Lacune* valja ispuniti, a najinteresantnije stranice rekonstruirati. Ispunjavanje lakuna osobito je često u Gajevoj biografiji – možda zato što je najopsežnija i najminucioznija – pa za tim ima više praktične potrebe. Redovno je riječ o stvarima koje ne utječu bitno na tok priče: Ivan Gaj umio je njemački, latinski, ponešto francuski, *vjerojatno* mađarski, dašto slovački i hrvatski; Direktor je gimnazije bio Josip Pasztory (...) *vjerojatno* i slobodni zidar; Nakon nekoliko godina

40 Horvat, *Supilo*, 27

41 *Ibid.* 94

42 v. Lee, *Biography*

43 Horvat, *Kultura Hrvata*, 198

44 prii: Branko Matan, *Pisma Josipa Horvata Živku Vekariću*, *Gordogan* 6, III (2005), str. 110-148

prekinuo je i dopisivanje, *zacijselo* krivnjom Gajevom koji nije volio pisati pisma, a poslije nije *vjerojatno* ni dopisjevaio na opširniju korespondenciju; *Vjerojatno* je uvidio da on, koji nema zvonko ime ni plemenite pretke, mora steći neku čast koja će imponirati javnosti; *Vjerojatno* je to prstenje uveo Janko Drašković prema starom slobodno-zidarском ritualu. Dašto, takvo su prstenje dobili samo „najupućeniji u tajne“. ⁴⁵ Mnogo je toga Horvatu *vjerojatno*. Zašto?

Je li Ivan Gaj znao mađarski i zbog čega je Ljudevit Gaj prekinuo određenu korespondenciju može se činiti nebitnim – ako autoru nije stalo do nečega drugog. U konkretnim primjerima vidi se da, u sklopu Horvatova pripovjednog svijeta, nipošto nije slučaj o nebitnim pojedinostima. Primjerice, činjenica da Gaj nije mogao održavati korespondenciju zato što nije imao vremena sugerira da je imao važnija posla – na pokretanju hrvatskog političkog života, primjerice; da je Pasztory *vjerojatno* bio mason i da je Drašković *vjerojatno* njegovao masonske običaje, također ne bi bilo važno da autor slobodnim zidarima nije pridavao određene pozitivne ideološke vrednote za koje mu je bilo stalo da se prenese i na lik o kojem piše biografiju; da je Gaju bilo stalo da stekne ime koje će imponirati u javnosti, važno je za njegovu (historijsku) misiju. Horvatov *vjerojatno* ukazuje tako na veliku angažiranost autora, na to da on investira u lik određeni ideološki kapital te da je proveo određeno vrijeme razmišljajući na koji način bi se lakuna vjerodostojno ispunila. Ono čime je povijesnu rupu ispunio, otkriva nam što je autor smatrao prikladnim i zato možda najizravnije otkriva njegovu intenciju.

Analogan primjer nalazi se i u Horvatovoj novinskoj publicistici iz 1933. godine. ⁴⁶ Horvatov *vjerojatno* ovdje oslikava njegovu nevjericu u službenu verziju nacističkih vlasti da su požar izazvali ljevičari – što je u skladu s ostalim tvrdnjama iz tog iskaza; Horvat jasno okrivljuje Hitlera za palež zgrade parlamenta kao što ga na nizu drugih mjesta okrivljuje za neprijateljstvo prema parlamentarnoj demokraciji. Obratno od toga, 1931. Horvat se nada da će demokracija u Britaniji opstati te da „*Brod Velike Britanije* ne će *vjerojatno* potonuti. Kad bi se to zbililo, bila bi to katastrofa, koja bi upropastila cijeli svijet – jer na brodu Velike Britanije nalaze se brojne najljepše tekovine naše kulture, bez kojih svi skupa ne bismo mogli obstati.“ ⁴⁷

45 Horvat, *Gaj*, 9-125

46 „Istina o požaru Reichstaga *vjerojatno* ostat će još zastrtom dug niz godina – službeni prikazi njemačke vlade, optužba koja pada na komunističke agitatore nema punu uvjerljivost – a namjeri hitlerovskog ministra unutrašnjih poslova, da krivicu za požar prebaci i na njemačku socijalnu demokraciju pogotovo se ne može pokloniti vjera“, h [Josip Horvat]: „Treći Reich ili početak kaosa“. *Jutarnji list*, 3.3.1933. *Bibliografija Josipa Horvata*, Branko Matan

47 h [Josip Horvat]: „Proročanstvo od prije 65 godina/ Brod Velike Britanije tone“. *Jutarnji list*, 15.10.1931. *Bibliografija Josipa Horvata*, Branko Matan

Inscenacija prošlosti

Osim što u svoje biografije umeće događaje za koje nema izvore, nego samo nagađa s određenom vjerojatnošću da su se mogli dogoditi – zato što je to sukladno njegovim predožbama o svijetu – Horvat u njih ubacuje i fikcionalne žanrove. Primjerice, Supilova biografija počinje šalom o nezakonitoj djeci plemića u Konavlima. Tu šalu Horvat, međutim, shvaća kao istinu (tj. autentičnu predaju) te na njoj gradi svoju političku argumentaciju. Putopis je drugi fikcionalni žanr koji Horvat također koristi kako bi pokazao utjecaj zemlje i povijesti na svoje junake, a sve to mu i opet služi za političku argumentaciju. Češće, međutim, pribjegava dramatizaciji u kojoj suprotstavljeni likovi iznose svoje mišljenje u pravim malim dramama.

Zoran primjer za to nalazi se u Supilovoj biografiji⁴⁸ gdje Horvat u cijelosti navodi Supilov saborski govor održan 27. veljače 1907. Govor je bio prekidan smijehom i upadicama nazočnih zastupnika, primjerice: „Kod koalicije smijeh. – Kod Starčev. hrv. stranke prava ironično: Bravo, bravo. – Zast. dr. Karlo Bošnjak: A koliko će koštati taj govor? ... Smieh kod kolacije. – Zast. dr. Aleksandar Horvat: Za to Vaš i ne vriedi ništa.“⁴⁹ Skraćenice i stari pravopis (*smieh* umjesto *smijeh*) signaliziraju da je riječ o službenom onodobnom stenogramu te mu tako daju status izvora. S druge strane, Horvat naglašava da je riječ o sudbonosnom sukobu Supila i Franka. Naime, ne samo da je to Supilov „posljednji govor“, nego je i kulminacija „njegovog hrvanja s dr. Frankom“. Da Horvat njihov sukob inscenira kao dramu, vidljivo je i po metafori kazališta koja najavljuje saborski govor, a istaknuta je spacioniranim tiskom: „Dignimo samo na časak zastor prošlosti!“⁵⁰ Nakon što se, pak, digne zastor, na „pozornicu“ stupa Supilo i u napetoj i navijačkoj atmosferi – koju nam prenose zabilježene upadice zastupnika – napada Franka koji se često brani i optužuje Supila da laže.

Osim sukoba s Frankom, središnje mjesto u Supilovoj biografiji ima Friedjungov proces, prikazan kao sudska drama.⁵¹ Horvat opise sudionika ubacuje u sudske stenograme te tako spaja izvor i fikciju: izvorima verificira priču, a jezično-stilskim osobinama i kompozicijskim postupcima sugerira da je riječ o književnosti te istinitost argumenata spaja s uspješnošću priče. To što se diskursi sudionika prošlih zbivanja zapisuju kao povijesna drama znači da se u biografiji „istodobno susreću dva načela proizvodnje diskursa, načelo fikcionalizacije i težnja za stvaranjem (privida) istinosnog, provjerljivog i stvarnosnog teksta.“⁵² I kao što historiograf stvara svoj pripovjedni svijet, u okviru znanstvenog diskursa, tako i biograf stvara književnost. Čitatelj dakle ne ulazi

48 Horvat, *Supilo*, 171-196

49 *Ibid.* 172

50 *Ibid.* 171

51 *Ibid.* 245

52 Andrea Zlatar, *Autobiografija u Hrvatskoj*, Matica hrvatska, Zagreb 1998, str. 5

u povijest, nego u svijet što ga taj tekst stvara: „Govor ima zadaću reći što jest, ali biva samo ono što kaže“.⁵³

Horvatova sklonost dramatizaciji očituje se i u tome što je jedan od njegovih značajnih postupaka korištenje antiteze – figure u kojoj se zajedno stavljaju suprotna ili znatno različita značenja kako bi se ekonomično uspostavila dramatičnost. Antiteza postoji u Horvatovim biografijama kao kompozicijsko načelo – u usporednim portretima (kao supostavljenim slikama) ili u sudskim i parlamentarnim dramama (kao sukobljenim diskursima) – ali i kao jedna od figura misli. Primjerice, Ljudevita Gaja Horvat portretira parovima riječi suprotnoga značenja: „Gaj je istodobno i vizionarni zanešenjak i razborit realist (...) Kao racionalist ne kleca pred autoritetima, ali je pristupačan razlozima; najsmionijim planovima kuša naći stvarnu osnovicu; smion je kod odlučivanja, istodobno je i oprezan.“⁵⁴ Takav je portret pomalo oksimoronski – što je u skladu s proturječnim Gajevim osobinama kako ih Horvat shvaća: Horvat preferira kod političara realizam, da im planovi budu na stvarnim osnovicama te da imaju dozu opreza; istodobno smatra da se moraju suprotstaviti autoritetima, da moraju imati viziju i dozu zanesenosti kojom će za tu viziju zapaliti mlade, te da imaju hrabrosti svoju viziju provesti; takav dvostruki portret Gajevih duševnih osobina – da ne kažemo shizofreni – najavljuje i razloge Gajeva sloma: na kraju će izgubiti razum i oprez, ostat će samo vizije i zanesenost.

U Supilovoj biografiji je pak suprotnost između (buntovnih) mladih i starih koji su pristajali na podložnost starom poretku – što je stalno mjesto Horvatova biografskog diskursa – također izražena antitezom: „Ćuti mladost nemoćni prkos nekadašnjih ljudi, ali strana joj je rezignacija starih – njezin prkos je borben, traži izražaja.“⁵⁵ Kao i uvijek, Horvat figurama potkrepljuje teme koje smatra važnima – poput presudnih povijesnih događaja ili sukoba nacizma i demokracije – a tako se i sljedećoj biopolitičkoj usporedbi očituje jedna od sržnih Horvatovih ideja, ona o revoluciji: „Kao skok temperature u animalnom organizmu, revolucije označuju da je u njemu nešto opasno poremećeno.“⁵⁶ Čak je i popularizatorski tekst za Horvata propagandni, što je očekivano ako se zna važnost Francuske revolucije za njegov ideološki diskurs.

Zaključak

Josip Horvat u svojim biografijama nacionalnih velikana, napisanima 1930-ih godina, kao povijestima jedne osobe, prošle događaje slaže kao priče u skladu s odrednicom biografije u kojoj je „životno događanje predmet pisanja“.⁵⁷ Za razliku od nacionalnog

53 *Ibid.* 30

54 Horvat, *Gaj*, 58

55 Horvat, *Supilo*, 12

56 Horvat, *Pobuna omladine*, 9

57 Zlatar, *Autobiografija*, 6

heroja koji se mogao istaknuti jednokratnim podvigom, u kojem njegove moralne i etičke kvalitete nisu morale biti presudne, nacionalni je velikan „čovjek kumulativnog vremena u kojem se gomilaju rezultati dugotrajnog strpljenja i svakodnevne energije“, a odlikuje ga „djelovanje na opću korist, pomiješano s egzistencijalnom vrlinom“. ⁵⁸ Već tim svojim izborom Horvat se distancira od romantiziranja nacionalne prošlosti te odbija veličati vojne podvige iz prošlosti. Istovremeno se odmiče i od političke povijesti, te zanima se za kulturnu povijest, želeći prikazati širi društveni i ekonomski kontekst svim političkim zbivanjima, a u nastojanjima da pokaže svu složenost i proturječnost prošlosti približava se povijesti mentaliteta.

Horvat smatra da se historiografija mora pisati na temelju izvora i da je dužnost povjesničara da ih skupi što više. Kao istraživač marljiv je i skrupulozan, ali svjestan da na njegov rad utječu nedostatak vremena i financija, nedostupni arhivi i cenzura. No za njegovu svrhu to i nije presudno jer Horvat ne želi dati iscrpnu sliku prošlosti. S jedne strane, svjestan je da novi izvori i nova tumačenja izvora pretvaraju govor o prošlosti u nezavršen govor, te da nema apsolutnih povijesnih istina. S druge strane, historiografija je za njega oblik govora o budućnosti, te mu se čini važnijim kakav će utjecaj povijesno djelo izvršiti, nego koliko će povijesnih događaja nabrojiti. Horvat smatra da historiograf, izlažući prošla zbivanja, može ponuditi oblik budućeg društvenog uređenja. Budući da je priča više od pukog zbroja činjenica o kojima pripovijeda, ni historiografija ne može biti neideološka djelatnost, kako kaže Linda Hutcheon: „Činjenice ne govore za sebe u bilo kojem pripovjednom obliku: pripovjedač govori za njih, pretvarajući te fragmente prošlosti u diskurzivnu cjelinu.“ ⁵⁹

Horvatu je od historiografskog pristupa i događajne povijesti privlačnije umijeće portretiranja. Uvijek želi naglasiti svoj individualistički pristup: ma koliko iscrpno prikazivao društveno-ekonomsku situaciju u prošlosti, obvezno daje do znanja da su političke osobe te koje presudno pokreću zbivanja. Horvatu žanr biografije posebno odgovara jer je povezan s ideologijom individualnosti i svakako je u vezi s „borbom protiv totalitarnih ideologija koje nisu pridavale *nikakvu* vrijednost individualnom“. ⁶⁰

Svjestan važnosti propagande za širenje ideologije i uloge novinara kao protagonista javne komunikacije, Horvat je jednako bio svjestan i toga da jezik mora biti ekspresivan kako bi ostvario određeni retorički dojam jer političke poruke nemaju očito, manifestno značenje, nego prenose one vidove pojava ispod površine teksta u formi prenesenih značenja. U tom je svjetlu jasno otkud tolika zastupljenost, primjerice, antiteze, pogotovo što je u sprezi sa stilskim označenim leksikom, ponajprije historizmima i lokalizmima, te neprevedenim latinizmima, germanizmima i romanizmima. Fikcionalizacija

58 Mona Ozouf, „Panteon – Visoka škola mrtvih“. U: *Kultura pamćenja i historija* ur. Maja Brkljačić i Sandra Prleđa, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb 2006, str. 118

59 Linda Hutcheon, „Postmodernistički prikaz“. U: *Politika i etika pripovijedanja* ur. Vladimir Biti, HSN, Zagreb 2002, str. 55-56

60 Nigel Hamilton, *Biography. A Brief History*, Harvard University Press, Cambridge-London 2007, str. 10

povijesti – ma koliko već ona sama bila retorička i figurativna – predstavlja kreiranje novih mentalnih prostora, „a s njima potencijalno i novih realiteta, spoznajna je aktivnost transformativno-imaginativnog karaktera koja se naslanja na postojeća uporišta da bi izvršila prijenos i transformaciju njihova značenja u novu preoznačenu mentalnome prostoru. U takvu činu, metaforičkome po svojoj naravi, nastaju nova značenja i rađaju se nove istine.“⁶¹ Uklapanjem naravnog u svoju narativnu shemu Horvat želi oblikovati određenu političku zajednicu. Horvat svoj povijesni diskurs gradi, s jedne strane, na postupcima koji ovjerovljavaju njegovu priču, a s druge ga usmjerava kako bi postigao određeni ideološki efekt. Kao istinosni postupci izdvajaju se citiranje, kronologija, toponimija i sl., a kao postupci koji naglašavaju fikcionalnost antiteza, inscenacija, ispuštanje događaja i rekonstrukcija nepoznatog. Spajajući kontingentno i literarno Horvat proizvodi hibrid: priču napisanu s predumišljajem koja snagu uvjerenja čitatelja crpi na svojoj vezi s istinitim, a sve u svrhu posredovanja svoje liberalne i antitotalitarističke ideologije.

Bibliografija

- Bibliografija Josipa Horvata*, Branko Matan, u rukopisu
- Biti, Marina i Marot Kiš, Danijela. 2008. *Poetika uma. Osvajanje, propitivanje i spašavanje značenja*. HSN-Izdavački centar Rijeka. Zagreb-Rijeka
- Dosse, Francois. 2005. *Le pari biographique. Ecrire une vie*. Le Découverte. Pariz
- Eagleton, Terry. 1987. *Teorija književnosti*. SNL. Zagreb
- Gross, Mirjana. 1973. *Povijest pravaške ideologije*. Sveučilište u Zagrebu – Institut za hrvatsku povijest. Zagreb
- Hamilton, Nigel. 2007. *Biography. A Brief History*. Harvard University Press. Cambridge-London
- Horvat, Josip. 1931. *Lijepa naša...; Rukovet zapisaka o našim najljepšim krajevima*. Zabavna biblioteka. Zagreb
- Horvat, Josip. 1938. *Supilo; Život jednog hrvatskog političara*. Binoza. Zagreb
- Horvat, Josip. 1939. *Kultura Hrvata kroz 1000 godina*. Ante Velzek. Zagreb
- Horvat, Josip. 1940. *Ante Starčević; Kulturno-povjesna slika*. Antun Velzek. Zagreb
- Horvat, Josip. 1960. *Ljudevit Gaj*. Nolit. Beograd
- Horvat, Josip. 1961. *Frano Supilo*. Nolit. Beograd
- Horvat, Josip. 1962. *Povijest novinstva Hrvatske, 1771-1939*. Stvarnost. Zagreb
- Horvat, Josip. 1975. *Ljudevit Gaj: Njegov život, njegovo doba*. SN Liber-Otokar Keršovani. Zagreb-Rijeka

61 Marina Biti – Danijela Marot Kiš, *Poetika uma. Osvajanje, propitivanje i spašavanje značenja*, HSN-Izdavački centar Rijeka, Zagreb-Rijeka 2008, str. 30

- Horvat, Josip. 1989. *Preživjeti u Zagrebu, Dnevnik 1943-1945*. SNL-JAZU-NZMH. Zagreb
- Horvat, Josip. 1990. *Politička povijest Hrvatske*. August Cesarec. Zagreb
- Horvat, Josip. 2006. *Pobuna omladine 1911-1914*. Gordogan – SKD Prosvjeta. Zagreb
- Hutcheon, Linda. 2002. „Postmodernistički prikaz“. U *Politika i etika pripovijedanja* ur. Vladimir Biti. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb
- Jutarnji list*, Zagreb
- Kearney, Richard. 2009. *O pričama*. Jesenski i Turk. Zagreb
- Krizman, Bogdan. 1960. „Novi ‘portret’ Ljudevita Gaja“. *Vjesnik*, 19. 6. 1960.
- Lasić, Stanko. 2000. *Autobiografski zapisi*. Globus. Zagreb
- Lee, Hermione. 2009. *Biography. A Very Short Introduction*. Oxford University Press. Oxford
- Mortigijija, Tias. 1938. „Knjiga o Supilu“. *Hrvatska revija* br. 9, str. 490-493
- Ozouf, Mona. 2006. „Panteon – Visoka škola mrtvih“. U: *Kultura pamćenja i historija* ur. Maja Brkljačić i Sandra Prlenda. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb, str. 113-136
- Pisma Josipa Horvata Živku Vekariću*. 2005. *Gordogan* 6, III. Zagreb, str. 110-148. prir. Branko Matan
- Pranjić, Krunoslav. 2002. *O Krležinu stilu & koje o čem još*. ArTrezor naklada. Zagreb
- Puhovski, Žarko. 2001. „Upotreba povijesti u tvorbi kolektivnog identiteta“. *Reč, časopis za književnost i kulturu, i društvena pitanja*, br. 61, Samizdat B92. Beograd, str. 7-22
- Stipetić, Zorica. 1984. „Svjedočanstva o sudbinama intelektualaca“. JAZU, Rad 400. *Časopis za suvremenu povijest*, 16/1, str. 111-117
- Šidak, Jaroslav. 1975. „Dodatak“. U: *Josip Horvat Ljudevit Gaj; Njegov život, njegovo doba*. SN Liber – Otokar Keršovani. Zagreb-Rijeka, str. 375-379
- Špoljar, Krsto. 1976. „Svestrano osvjetljeni Gaj“. *Republika*, 32, br. 1, str. 107-112
- Zlatar, Andrea. 1989. *Istinito, lažno, izmišljeno. Ogledi o fikcionalnosti*. Hrvatsko filozofsko društvo. Zagreb
- Zlatar, Andrea. 1998. *Autobiografija u Hrvatskoj*. Matica hrvatska. Zagreb

SUMMARY

Historiography in Political Communication – How Josip Horvat Wanted to Change the Present by Writing about the Past

One of the ways in which a political message can be transmitted to its intended recipients is by utilizing narratives about past events as a vehicle for promoting a certain ideology. This paper analyzes a specific example of this phenomenon – the biographies of historical figures written by the Croatian journalist and writer Josip Horvat in the 1930s. Horvat seeks to form a certain

political community by fitting the natural into a certain narrative scheme. He builds his historical discourse on methods that validate his narrative, but he also seeks to shape it so as to achieve a certain ideological effect. Methods that serve to validate the narrative include citing, chronologies, toponyms etc., while methods such as antithesis, staging, omitting events, and reconstructing the unknown serve to highlight its fictional aspects. By participating in the social communication that explored problems related to the organization of society and distribution of power, Horvat used vivid descriptions to evoke expressiveness and kindle the reader's imagination, all with the goal of inciting political mobilization. Through combining the contingent and the literary, Horvat creates a hybrid: a narrative written with political intent (promoting liberal ideology) that draws its persuasiveness from its connection with the truth.

Keywords: communication, biography, fictionalization, liberalism